

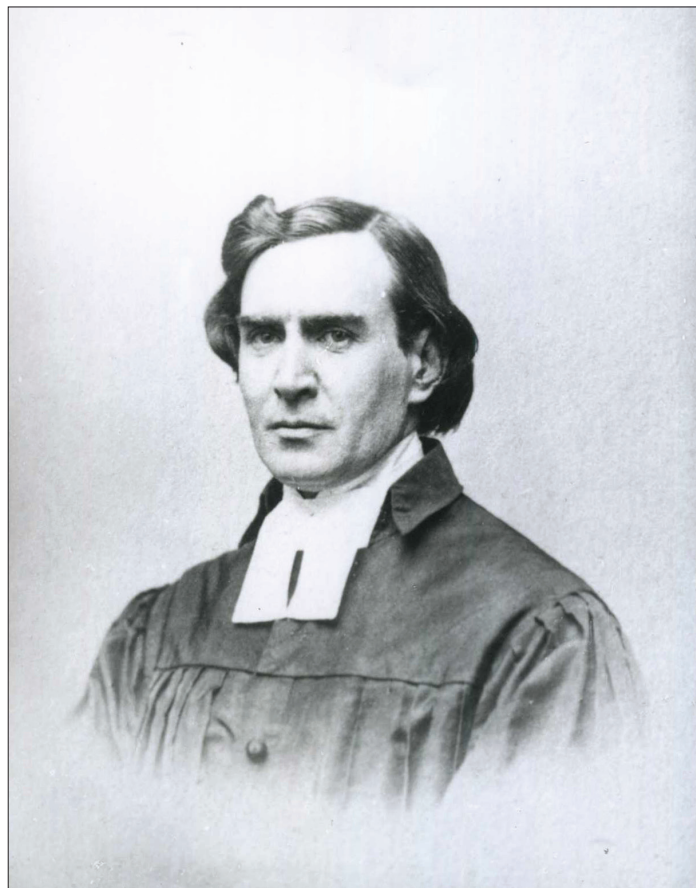
TAASLOODUD KAARLI KOGUDUSE ESIMENE ÕPETAJA OTTO CHRISTOPH LAIS.

Küllli Keel

28. oktoobril 1862 pandi praegusele Kaarli kirikule nurgakivi. Kuna ehitustööd pidid kestma aastaid, ehitati kiriku kõrvale kolmnurksele maa-alale puidust palvemaja, mis õnnistati sisse 2. juunil 1863. aastal. Samal päeval asus uues koguduses ametisse õpetaja **Otto Christoph Lais**.

Uue õpetaja valimist, "hädakiriku" ja uue kiriku ehitamist kajastati ka ajakirjanduses: 12. juuni 1863. aasta Perno Postimees kirjutab järgmist: "*Et Tallinnas kahte uut kirikut ehitatakse, on meil ammo tuttav asi, andko Jumal tööle õnne ja jõudu. Aga Kaarli kiriko ümber Dom=mäel, mis söa ael ärälõhutud sai, ja sest sadik nago mahajäetud põld seisis, kogub üsna uus kogodus. Juba jõulu ael oli seesinane Kaarli kogodus omale õpetajat valitsenud, kandidaat Otto Lais sealtsamast linnast, keda nüüd 26. mail Saksa Dom-kirikus uue kogoduse esimeseks õpetajaks sisseõnnistati /.../. Et nüüd uue kogodusel uus õpetaja oli, pidi nende Jumalateenistus algama, mis peale neil aga veel hoonet ei olnud. Selle eest on – olgu tuhandeks terwe – Tallinnama mõisavanemad muretsenud ja oma kulo peale kogodusele üht hädakirikut Tõnismäe ääre ehitada lasknud, mis nii viisakast peab tehtud olema, et ka pisuke orel ja kroonlühtrid sees olla. Selle sees peab nüüd kogodus oma Jumala teenistust, kuni nende uus kirik valmis saab, selle kallal hoolega tööd tehakse. 2. juunil sai seesinane hädakirik pühitsetud ja õp. Lais oma Kaarli kogoduse peale laulatud. /.../ Rahvast oli pakso kokkutulnud, mis keik kiriku sisse ei mahtunud. Jutlust on kogoduse õpetaja Lais pidanud. Sellega on siis Kaarli kogodusel oma õpetaja ja Jumalakoda käes, mis eest ta vist täno annab ja meie teised Eestlased temaga. Aitko nüüd Jumal, et pea sealt hädakirikust täno annab ja kiituse lauludega oma päris kiriko võivad minna ja hoidko neid armust keige selle eest, mis Juuda rahvale tuli, kui oma uut templit ehtasid."*

Otto Christoph Laisi vanemad, baltisakslasest lihunik Gottlieb Reinhold ja Marie Juliana (nna Heide) laulatasid oma abieliu 3. augustil 1813. aastal Tallinna Rüütli- ja Toomkirikus. Kaarli koguduse tulevase õpetaja Otto isa oli siis 36 ja ema 18aastane. Tolleaegse saksa toomkoguduse põhilisteks liikmeteks olid kohalik aadelkond ning saksa rahvusest kaupmehed, kes elasid Toompeal. (Eelmises Sulases on ekslikult õpetaja Laisi rahvuseks märgitud eestlane). Toetudes 1834. aasta Toompea ja selle eeslinna elanike hingerevisjonimaterjalidele, võib öelda, et pere täienes vähemalt viie lapsega. Esimene neist, Francisca Amalie, sündis 6. mail 1814. Järgnesid Marie Juliane, Gottlieb Franz ja Carl Julius. Temast 5 aastat hiljem, 19. septembril 1823, sündis Otto Christoph Lais. Esimene tütar ristiti peatselt Tallinna Rüütli ja Toomkirikus; tõenäoliselt ristiti samas kirikus ka kõik järgmised lapsed (kahjuks puuduvad selle perioodi ristimisraamatud).

Otto Christoph ise ei sõlminud hiljem abielusidemeid.

Põhihariduse omandas Otto Christoph aastatel 1834–1844 Tallinna Kubermangugümnaasiumis. Edasi jätkusid õpingud Tartu Ülikoolis: 1844–1846 filosoofia ja 1846–1849 õigusteaduskonnas. Pärast ülikooli lõpetamist töötas ta aastatel 1850–1856 koduõpetajana Tallinna lähedal Sakus. Juba täismehena, 34aastaselt, otsustas Otto uuesti minna Tartu Ülikooli, seekord õppima usu-teadust. Õpingud kestsid 1857.–1862. aastani. Õpingute ajal elas ta Karlovo mõisas.

12. novembril 1862 sooritas Otto Lais *pro venia concionandi* ja päev hiljem *pro ministerio* eksamid, mis andsid talle õiguse jutlustada ja olla valitud ning kutsutud igasse kogudusse pastoriks. 26. mail 1863 ordineeriti ta Tallinna Rüütli ja Toomkoguduses õpetaja ametisse. Talituse viis läbi praost Ferdinand Theodor Gebhardt, teda abistasid kaks õpetajat. (Tavaliselt viis talituse läbi kindralsuperintendent, uus mees sellel kohal – Ernst Wilhelm Woldemar Schultz – asus aga ametisse 30. juunil 1863.)

18. aprillil 1863 oli Otto Lais Kaarli koguduse täiskogu poolt üksmeelselt õpetajaks valitud. Sama aasta 2. juunil viis Kaarli kiriku abikirikus õpetaja Laisi introduktiooniteenistuse läbi praost Gebhardt, tema abilis-teks olid Kose õpetaja Carl Anton Ferdinand Hörschmann ja Jüri koguduse õpetaja Robert Johann Diedrich Luther. Tööd koguduses tegi õpetaja Lais ilma palgata, kuna kogodusel ei olnud võimalik talle maksta. Sissetu-

lekt sai ta õpetaja ameti eest Tallinna Kubermangugümnaasiumis. Töö koguduses võis olla majandusprobleeme arvestades pingeline, kummitasid ju kiriku ehitamise rahmured aastaid.

Peale koguduse taasasutamist tõusis hingede arv 556- ni, aastal 1870 oli neid juba 3000. Kuue aasta jooksul, mil Otto Lais Kaarli kirikus ametis oli, ristiti koguduses 360 inimest (esimene, August Carl Mahjus, ristiti juba 2. juunil 1862), konfirmeeriti 125 leerilast, abielu laulatas 85 paari ning matusetalitus toimetati 260 inimesele.

Eestlastele mõeldud kiriku rajamine mõjutas positiivselt ka vaimuelu. 1863. aastal asutati Kaarli koguduse juurde eestikeelne lauluselts Revalia, asutajateks kiriku köster Aleksander Wurmberg koos magistraadi teenri August Adamsoni ja kingseppmeister Aleks Martinsoniga. Seltsil oli ka oma koor. Tähelepanuväärne on, et Revalia registreeriti esimese eesti lauluseltsina Tallinnas ametlikult 1863, seltsi presidendiks ehk peavanemaks oli õpetaja Otto Lais. 31.03.1865 kirjutas Eesti Postimees seltsist lootusrikkalt: "*Saagu lauluselts allikaks, kust rohkeste vett voolab, mis ümberkaudu Eestirahva närtsind laulomaad kenasti haljendama ja õitsema ajab*". Paraku läks teisiti. Revalia keelustati juba 1865 ettekäändel, et eestlaste seltsielu võib eristuda oma rahvusliku rõhuasetuse pärast kirikust. Nimelt olevat seltsis osalejad lisaks laulmisele soovinud ka "eestlastesse puutuvaid küsimusi arutada" ja arendada seltskondlikku suhtlemist. Revalia jätkas kirikukoori nime all tegevust. Koorijuhiks oli Aleksander Wurmberg, kelle töö peatasid hiljem konvent ja õpetaja Lais seoses köstri eksimisega kuuenda käsu vastu. Eestimaa konsistoorium soovitas köstri tema varasemate teenete ja kogemuste tõttu tööle ennistada. Peale kolmekuulist pausi jätkaski ta konvendi otsusel tööd koguduses. Kuidas köstriküsimus lõplikult lahenes, võis pikemalt lugeda eelmisest Sulase numbrist.

Kaarli kogudusse jäi õpetaja Lais tööle 1868. aastani, mil ta ennast halva tervise tõttu palus kohalt vabastada. Eestimaa konsistooriumi 31. mai 1868. a otsusega nr 472 vabastatigi ta ametist haiguse pärast talle kaasa tundes ja konvendile südamele pannes, et korratuste vältimiseks uue õpetaja valimine kiirelt läbi viidaks. Kogudus mõtles tema peale tänu ja armastusega.

Koguduse kaebekirjast järgmise õpetaja Johann Bergwitzi vastu võime lugeda, et kuni uue õpetaja valimiseni "*jäi köster Alexander Wurmberg oma köstre ametisse ja pidas kirikoteenistust, luges jutlust, mattis surnud ja pidas koguduse kirjutust üleval keik väga täielikult ja ilma kellegist laitmata ja suurem jagu kogudusest oli temaga väga rahul*".

Õpetaja Laisi mainitakse veel kord seoses valmiva Kaarli kirikuga. 20. detsembril 1870 õnnistati sisse praegune kirik. Koos kindralsuperintendent Ernst Wilhelm Woldemar Schultziga olid altaris Juuru praost Johann Georg Berg, endine õpetaja Otto Christoph Lais ja sel-

laegne õpetaja Johann Gottlieb Konrad Bergwitz ning Jõelähtme õpetaja Paul Loppenowe.

Paralleelselt koguduse tööga oli õpetaja Lais aastatel 1862–1886 religiooni ülemõpetaja kubermangugümnaasiumis (pärast tema surma asus sellele kohale Oleviste koguduse õpetaja Hahn). Lisaks töötas ta aastatel 1873–1886 õpetajana ka Tallinna Aleksandri Gümnaasiumis.

Otto Christoph Lais suri 13. novembril 1886 Tallinnas. Tema surma puhul ilmus 21. novembril ajalehes Tallinna Sõber järgmine teade: "*Selle kuu 13. päeval on Gümnaasiumi usuõpetuse ülemõpetaja ja kirikuõpetaja Otto Kristof Lais järsku ära surnud. /.../ Kõrge vaimuandega ja sügava teadusega, on tema nimelt esimeste aastade sees sügavast õppijate peale mõjunud. Viimaste aastate sees oli tema haiglane ja ei ole avalikust elust osa võtnud. Laias ringkondades saab tema mälestus austusesse jääma.*"

Õpetaja Otto Laisi matusetalitus toimus 17. novembril Oleviste kirikus ja selle viis läbi Oleviste õpetaja Elieser Traugott Hahn. Otto Christoph Lais maeti tõenäoliselt Kopli baltisaksa kalmistule.

Ilmunud ajakirjas Sulane paastukuul 2002